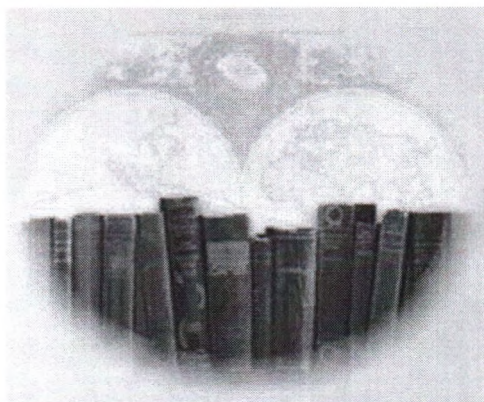

ABRAHAM REGELSON

אברהם רגלסון

דף הבית | ביוגרפיה | יצירות | קטעי ביקורת | צור קשר | "מסע הבובות"

Regelson

Home Page

Full Biography Works

Critical Articles

Contact Us

"Dolls' Journey"

הספד על רגלסון

הדואר ב' במרחשון, תשמ"ב
יצחק זילברשלג

סוד אישיותו של אברהם רגלסון נטמן בספרו חקוקות אותיותיך. זה עיקר עיקרו. וזה אחד הטכסטים המזהירים של ספרותנו העברית בכלל ושל ספרותנו העברית שהבריקה בין שתי מלחמות העולם על אדמת אמריקה בפרט. כל הסממנים הרגלסוניים חולשים עליו בפאראדוקסליות מקורית: בעירוב של השראה חסידית ופיכחות אינטלקטואלית. מימסד הביקורת, שפסח על המשורר בזמנו, יטפל בו לעתיד לבוא. אין זו הפעם הראשונה והאחרונה שהוא ניצב כמאסף ולא כחלוץ ליוצר המקורי.

מי שבא להספיד את רגלסון מתמלא רגש של בושה: חב הוא לכתוב עליו כמי שכותב על דמות ספרותית בתחילתה. בחולון נקבר ללא נציגות של "אגודת הסופרים". קרסל המתמיד בנאמנותו לספרותנו, סוצקובר ידידו וקבקוב ידידו המיוחד של סופרי ישראל באמריקה ליווהו למנוחת-עולמים.

משהו בוהמי במיבנה השירי של רגלסון הורגש על ידי כל מי שבא במחיצתו. בנדודיו ממרכז של יהדות אל מרכז של יהדות דמה לראב"ע בימי הביניים ולא במרכז בזמננו. ואולם, לא פשט יד ולא הדפק על פתחי נדיבים כמותם. על רקחות ועל הוראה חי בראשית דרכו, על עיתונאות – על מאמרו בהדואר ובדבר, בהפועל הצעיר ובעל המשמר – בהמשך חייו. מה שהרוויח – הספיק לו, לפי שהסתפק במועט. ואם לא הספיק, תירגם, או הכשיר ספרים בעיבודים נוחים לרכים-בשנים או לקהל מבוגר.

בליטא נולד רגלסון – בעיירה הלוסק שבפלך מינסק – ולניו-יורק ניטלטל בהיותו בן-תשע. זכרו של הכרך לא מש ממנו עד יום מותו. בחוצותיו גדל וברחובות הנרי וברום שבמורדו המדולדל וגם באיזור ברונקס שבמעלו המוזנח ביקש לחם לגופו וחיות לרוחו. לחם ב"בית מעלה העיר למעילים וחליפות" ואהבה מהלינה שהיה מוצאה "מברונקס ולא מטרופיה". ולא ניו-יורק בלבד אלא גם כפרים במדינת ניו-יורק, כמרלבורו על נהר הודסון, משכו שימת לבו:

יפה ההודסון ורחב
בדרך-האניה אל מרלבורו,
ונצני שזיף מרלבורו –
גשם פרחים בהתפוררו –
יצופו קרנם לכן על פני מימיו.

ככפר מרלבורו "קטפנו בחבורה" דובדבנים ודומדמניות "בשלושה סנט הסלסילה". אף אני נתלוויתי עמה בימות-עבודה. ובערבי-מנוחה השתרעתי כמותה על שק משקי התבן והקשבת לאגדות על אנשי פאטאגוניה שבאמריקה הדרומית. רגלסון היה דולה אותן ממעינות דמיונו

ומשמיע אותן לצעירים ולצעירות. כוחו האימפרוביזטורי הפליא באמצאותיו ובזכירותיו השיריות. בגעגועיו על מרלבורו בחש געגועיו של ייטס, על האי האירי אינג'יסקרי - וייטס זכה להערצתו ולעיבוד אגדתו "תלתל למאור":

רחקתי הרבה שנים ממרלבורו,
אך ממגרש-עיר, עת נשמע התור בשוררו,
אל מרלבורו תכמה נפשי לתקן את הפגום.
זה סוף שירו של רגלסון על מרלבורו. וסוף שירו של ייטס על אינג'יסקרי:

אקומה לי ואלכה לי, כי רחש מים כך
עולה באזני בלי הקף פעלותו שם על הקף;
בעמדי על פני הקביש או על מרצפת כרך
שמע אשמענו במעמקי הלב.

ההבדל בין שני סיומי השיר: ייטס מפריש געגועיו מרגשות אחרים, רגלסון מוסיף עליהם כוונה מוסרית.

ניו-יורק וסביבותיה הכפריות – אלו היו אתרים אידיליים בחייו של רגלסון על אף דלותו. בתחנת חייו השנייה, בקליבלנד שבמדינת אוהאיו, נתמסר להוראה, אך הסתכלות בתופעות-טבע ובטיבו של אדם עוררו רוחו יותר ממתן שיעור בכיתה: "אפילו אם אתן מיטב מוחי וחלבי בהוראה, לעולם חושד בי המנהל... כי נקודת נפשי... היא במקום אחר, כי... הבניין הגיאומטרי של קור-עכביש מעסיק את לבי יותר מגניבת-דעת מצד תלמיד בשעת בחינה..."
על אף מעורבותו עם הבריות טיפח רגלסון לבדותו ובדידותו. בשירו הגא והעוקצן "ארבע רחיקות" השאיר מין צוואה לאנשי-עט ברוכי-כשרון ממי להתרחק ואל מי להתקרב:

הרחק מבצלי תארים, בבות-אדם
תוצרת אסכולות: למי כתב, למי זקן – הוא תכם...

יכבדו שר קדמון בקבר נווה,
למשורר חי לא יסלחו כי יחיה...

...ברח מעם הפתבנים סביבך יש קו,
קנאת-קטנים תאכלם, אם יעקצו ואם יל קו...

מאלה שטה ורחק, והתחבר
אל בן-בוזי, בן גבירול ומילטון עזר...

הוא הא רח לנסיכי שיר נכון,
ואני עד:
אברהם רגלסון.

גם עברית גם אנגלית רכש לו רגלסון בצמא זה, שציין מאמצי למידתו כל ימיו. לתאר אקדמי לא שאף ולא הגיע. המוסדות שלמד בהם – ישיבת יעקב יוסף ובית-המדרש בניהולו של הסופר חיים אברהם פרידלנד – לא היו מסומכים למתן תארים מוכרים בעולם האוניברסיטאי. בשנות השלושים נטלטל רגלסון לארץ ישראל ושהה בה שלוש שנים – (1933-1936). ב-1949 עלה ארצה שוב – וזו תחנתו השלישית בחייו – וישב בה עד יום מותו.
זה המשורר, שניתן בכשרון מקורי, ניזון מחוויות חייו ומספרי ח"ן, מצורות מדרש עתיקות ומתיאולוגיה של ימי הביניים, משירה אנגלית ומפילוסופיה קאנטיאנית. מרוברט ברונינג לווה

צורתו המתאימה להשראתו – מונולוג דראמטי ופילוסופי. מג'והן מילטון למד מבע של פאתוס במשפט ארוך ומג'והן קיטס שאב אהבתו למיתוס. ממשה קורדובירו ומראשוני החסידות, מויליאם בלייק ומג'ורג' ויליאם ראסל למד תורת-הרז. על אף ליווייו ממקורות זרים, ידע לאצול אופי עברי לנפשותיו הפועלות בשיריו הדראמטיים: לקין ולהבל, למשה, לאחיה השילוני. ברוב שיריו נטה לפאתוס משולהב ולמדרש שירה מחושב, לרחבות אפית, לעמקות דראמטית, לעיון פילוסופי. וכל הסגולות האלו מצאו ביטויין בהימנונו "חקוקות אותיותיך", שנדפס בהתקופה ל-לא בעריכתי ובעריכתו של אהרן צייטלין, ושמצא מקומו בראש הספר חקוקות אותיותיך. כל מה שנאמר וכל מה שהושר על הלשון העברית מימי יהודה הלוי ועד אחרוני המשכילים בא על סיכום שירי בהימנונו של רגלסון. ברווית סגנון ובפאתוס לא-מרוסן שוטפים החרוזים הרחבים בעשרים עמוד, ללא מעצור מתחילתם ועד סופם:

חקוקות אותיותיך בתבנית עולמי, רחיקה בלשונות!
חרצן בזג, ענבל בזוג, רזך רחשתי, הו עברית,
מכל תארי תבל-שדי ואפניהם...

זו תחילתו של השיר "חקוקות אותיותיך". וסופו – אמנותו של אדריכל משורר מהשראתו:

בני עמי רתקוני סוס-דיש, עבד-משוט,
ול' א נטרתי רום-מלאכותי:
בפעמות לבך וגשימות-ריאתך לספר מעשי-יה...
בתבני על לוחך עם קודחי בארות ומניחי צנורות,
עם כל חורש וזרע ומנפש ועודר,
עם מנפץ סלעים, חותך ימים וממחט אור,
עם עושי בכ' תן ובצמר, בסיד ובמלט, בברום ובאשלה,
בעץ בברזל, ביהלם –
הנושאים תרועתך לתכלת
ומגידים בגבולך כבישים אל תכלית-האדם בפקעיות הכ' מס,
בהן אל' ה מתגלם-מתעלם ועולם מתעלה-מתאלה.

חוסנו האפי של רגלסון לא האפיל על כשרונו הלירי, שאצל מבע מבוגר לאהבת ארץ-ישראל ולאהבת אמריקה. שיר קטן כ"אשקלון" דיו להעיד על עומק אחיזתו במולדתו הרוחנית:

באשקלון סלעי מגור
טובלים רגל בים-הסגול.

ובכרמים שם מאחור
פרעו גפנים מע' שר-ע' ל,
כבדו בננות עד-אין-סב' ל.

באשקלון כפי מצור
לא פק מביטים הרחק:
מלוחמים של אלה דור
רק עם אהד ל' א ימחק –
ואננתו פ' ה תרתק.

סקירה על חייו וסקירה על מפעלו השירי של רגלסון לא תשווה בלא זכירת מפעלו בפרוזה. מסותיו ורשימותיו, שיחותיו ואגדותיו כונסו בקבצים שונים בתכנם וקרובים בסגנונם: מלא

הטלית עלים, שם הבדלח, בית הניצוץ, עין הסוס, אראלי מחשבה. שלושת הקבצים הראשונים חושפים רבדי אישיותו של המשורר בעימות עם המציאות היומיומית. ומתקבל הרושם: מעופיו המיטאפיסיים יוחדו לשירה, הגיונותיו המפוכחים והמבודחים לספירת הפרוזה. עיבודי אגדות יווניות על ידי רגלסון בספרו עין הסוס מגלים כשרונו המיוחד לפופולאריזאציה: בלשון צלולה עולים מדפיו הדמויות המיתולוגיות כדמויות ממשיות. בנות-השיר מזהות בהם את סוס-הפלא, פגאסוס, נינו של אל הים פוסידון, ואת מעין היפפוקריני – עין הסוס – כמקום אשר בו ירדה פרסת רגל פגאסוס ממרומי אויר למרומי סלעים על הארץ.

הספר אראלי מחשבה בוחן הגיונות של ג'יימס ודיואי, ברגסון ופרויד, ויטהד וקאסירר. סופו של הספר: מסת-הלל – מעין הימנן שבפרוזה – לאישיותו של הרב קוק. מקוריותן של המסות באראלי מחשבה אינה בהערכה חדשה אלא במתן ביטוי בהיר להערכות נושנות ונכונות. לאמנות התרגום ולמלאכת העריכה פנה רגלסון מפקידה לפקידה, אך לא הגיע בהן לשיאיו השיריים. בתרגומיו מתבלטות יצירות אנגליות ואמריקניות: סיפורי קיפלינג, רומן ימי בילי בוד של הרמאן מלוויל; ספרי הגות יהודיים – ערכי היהדות והתחדשותם בגילוי החיוניות שבאמונה הישראלית של מרדכי קפלן, היהודי והעולם של שלמה גולדמן. כן הופיע עיבוד וקיצור ספרו של משה מייזלס מחשבה ואמת במהדורתו האנגלית. גם מבחר מסותיו של יעקב קלצקין תורגם על ידיו לאנגלית וכונה בשבחה של חכמה

(In Praise of Wisdom). נסיונו בעריכה נגמר בכשלון: שתי חוברות של רבעון קטן לא באו על המשכן אלא שבקו חייהן הקצרים בשל חוסר אמצעים.

מסוף שנות הארבעים עד ראשית שנות השמונים – למעלה משלושים שנה – נתבשם רגלסון מריחה של ארץ-ישראל ובישם אורה בנוכחותו, אם כי נוכחותו ריחפה עליה כמציאות על-ארצית ועל-אנושית.

חזרה לדף הבית

חזרה לרשימה

הכתבה הקודמת